

มรณวิธาน นครวัด ทัศน์ะเขมร

รวมบทความเกี่ยวกับปราสาทนครวัด

โดยกวีและนักปราชญ์เขมร

สมเด็จพระสุคนธาธิปัตติ (พระสังฆราช)

ปาง ขาต (พระสงฆ์) ○ ตรึง งา (อาจารย์)

นิก ปาง (กวี) ○ ออกจากสูตตันตปริชา (กวี)

ศานติ รักดีคำ แปล-ถอดความ ภาษาเขมรเป็นภาษาไทย

มีคำอธิบายของ จิตร ภูมิศักดิ์

สุจิตต์ วงษ์เทศ บรรณาธิการ

ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ
ART & CULTURE

อยุธยา นครวัด ทัศนะเบมร

รวบรวมบทความเกี่ยวกับปราสาทนครวัด
โดยกวีและนักปราชญ์เขมร

สมเด็จพระสุคนธาธิปัตติ (พระสังฆราช)
ปาง ขาด (พระสงฆ์) • ตรึง งา (อาจารย์)
นัก ปาง (กวี) • ออญสุดตันปรีชา (กวี)

ศานติ ภัคดีคำ
แปล-ถอดความภาษาเขมรเป็นภาษาไทย

มีคำอธิบายของ จิตร ภูมิศักดิ์

สุจิตต์ วงษ์เทศ : บรรณาธิการ

ราคา ๑๖๖ บาท

ISBN 974-322-736-9

ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ
ART & CULTURE

มธุรส

นครวัด
ทัศนะเขมร

พิมพ์ครั้งแรก : กันยายน ๒๕๔๕

สำนักพิมพ์ **มติชน**

บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล

ประชาชนเวสต์ ๑ เขตจตุจักร

กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๔๐ ๐๐๒๑

FAX 0 2954 3162

จัดจำหน่ายโดย **บริษัทงานดี จำกัด**

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๔๐ ๐๕๕๙

FAX 0 2580 0558

พิมพ์ที่

บริษัทพิมพ์เมต พรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด

๔๐/๑ ถนนเทศบาลนิมิตใต้

ประชาชนเวสต์ ๑ เขตจตุจักร

กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๕๔ ๓๔๗๑-๘

นายไพโรจน์ สายท่ม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

บรรณาธิการ : บรรณาธิการ

พงษ์ศักดิ์ พงษ์วิเชียร : บรรณาธิการ

ไพโรจน์ สายท่ม : กรรมการผู้จัดการ

สุจิตต์ วงษ์เทศ : บรรณาธิการและผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

นิวัติ กองเพียร : บรรณาธิการบริหาร

คณะที่ปรึกษา :

ศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์, ทวีป วรติลภ,

พลตำรวจเอกวิเชียร เดชฤกษ์,

เรืองชัย ทรัพย์นิรันดร์, 'รงค์ วงษ์สวรรค์,

เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์, อารักษ์ คชนา,

ไพฑูริย์ วงษ์เทศ, สมหมาย ปราชญ์,

ชูชาติ หมั่นอินกุล, ไมเคิล ไรท์

คณะบรรณาธิการ :

เสถียร จันทิมาธร, ประพันธ์ ผลเสวก,

สรกต อุดมยานนท์, สุภากร บุญปาน,

สุพจน์ แจ่มเริง, วรศักดิ์ ประยูรสุข,

สุวพงศ์ จันผิงเพียร

หัวหน้ากองบรรณาธิการ :

พงษ์ศักดิ์ ไพธัญญ์

กองบรรณาธิการ :

อภิลิทธิ์ ธีระจาวรรณ, ขวัญฤทัย ชื่นมาลัย,

มิตร บุญธรรม, วชิรินทร์ ต้นสกุล,

สุทิ หิรัญเทพาธิป, สิริกาญจน์ รัตนเกตุ,

ดวงพร ประเสริฐภักดิ์

พิสูจน์อักษร :

วาสนา พุ่มพัตถุณ, อนุลักษณ์ ศักดิ์สิงห์,

นรากร สุ่มคโล

บรรณาธิการศิลปกรรม :

สุลักษณ์ บุญปาน

ศิลปกรรม :

เอมอร เปรมาใจ, เสถียรพงษ์ เขียวศิษฏาภรณ์

ช่างภาพ : ชุมพล บัวแย้ม, วรวิทย์ บำรุงพงศ์

ควบคุมการผลิต : ฉันทนา เอี่ยมสอาด

สารบัญ

นครวัด **អង្គរវត្ត** ทัศนะเขมร

คำนำเสนอ សូຈិត៍ វង្ស័តេស	(๗)
ตำนานแห่งนครวัด ຈິຕຣ ງຸມິສັກດີ້	๓
นครวัด เลี่ยมเรียบ ຂຶ້ນນີ້ มาจากไหน? ใครเรียก? ສານຕີ ກັກດີ້คำ	๑๑
ปราสาทนครวัด ສົມເດັຈພຣະສຸคนหาธิบตี (หวต ตาต)	๓๕
มัสคุเทศก์พระนคร ປາງ ຂາຕ໌	๕๗
“นครวัด” และความล่มสลายของ “เมืองพระนคร” ຕຣຶ່ງ ນາ	๗๓
ปราสาทนครวัดในสมัยกลาง	๘๗
ลเบิกอังกอร์วัด ນັກປາງ	๙๗
นิราศนครวัด ຈນັບເໝຣ ของ ออกญาสุตตันตปรีชา (อินท์) ສານຕີ ກັກດີ້คำ	๑๕๗
รัชกาลที่ ๔ ถ่ายแบบ นครวัดจำลองไว้ที่วัดพระแก้ว ສານຕີ ກັກດີ້คำ	๑๘๓

ปราสาทนครวัด มีคูน้ำล้อมรอบทั้ง ๔ ด้าน

คำแนะนำ

นครวัด **អង្គរវត្ត** ทัศนะเขมร

ปราสาทนครวัด สร้างเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๑๗ (หรือหลัง พ.ศ. ๑๖๐๐) บรรดาผู้รู้ทั้งหลายในโลกอธิบายว่า พระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ กษัตริย์ราชอาณาจักรกัมพูชา สร้างเมื่อราว พ.ศ. ๑๖๕๐

บรรพชนของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ มีหลักแหล่งแห่งหน้อยบริเวณลุ่มน้ำมูลหรืออีสานตอนใต้ในดินแดนประเทศไทย มี**ปราสาทหินพิมาย** (ที่อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา) เป็นศูนย์กลาง มีหลักฐานรองรับทั้งที่เป็นจารึก และโบราณวัตถุสถาน รวมทั้งตำนานและพงศาวดาร มีนักวิชาการค้นคว้าแล้วเรียบเรียงไว้หลายเล่ม

ช่วงเวลาที่สร้างปราสาทนครวัดไว้ในเมืองพระนคร ริมทะเลสาบเขมร ขณะนั้นในดินแดนประเทศไทยปัจจุบัน **ยังไม่มีกรุงสุโขทัย เพราะกรุงสุโขทัยจะมีขึ้นหลังการสร้างปราสาทนครวัดราว ๑๐๐ ปี** แต่ร่วมสมัยกับปราสาทนครวัดมี **เมืองพิมาย เมืองละโว้ (ลพบุรี) เมืองหริภุญชัย (ลำพูน)** แล้วยังมีคนกลุ่มหนึ่งที่จาริกบนระเบียบประวัติศาสตร์ของปราสาทนครวัดเรียก **“เสียมกุก”** มีหลักแหล่งอยู่บริเวณสองฝั่งโขงของไทย-ลาว ตั้งแต่เขตแคว้นศรีโคตรบูร (ขณะนั้นมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์) ขึ้นไปถึงลุ่มแม่น้ำกก (ในจังหวัดเชียงราย) บ้านเมืองนอกเหนือจากนี้ยังมีอีก และน่าจะไม่น้อย เพราะพบหลักฐานทางโบราณวัตถุสถาน แต่ไม่รู้ชื่อ

ปราสาทนครวัด ไม่ใช่ **“วัง”** ที่ประทับของกษัตริย์ แต่เป็น **“วัด”** ในศาสนาฮินดู กับเป็น **“สุสาน”** ฝังศพกษัตริย์ นักปราชญ์ไทยท่านหนึ่งผูกคัพท์เรียกรวมรวมๆ ว่า **มฤตกเทวาลัย**

นครวัด (๗)

แต่คนเขมรทั่วไปสมัยหลังๆ คือหลังยุคปราสาทนครวัดแล้ว นานมาก เชื่อว่า**นาค** เป็นผู้สร้างปราสาทนครวัด ให้เป็น “วัง” ที่ประทับของกษัตริย์ บางทีก็เชื่อว่า**พระอินทร์**สั่งให้**พระวิษณุกรรม** เนมิตขึ้นให้เป็น “วัง” แม้จะไม่ใช่ว่าเรื่องจริงแต่ก็ควรรู้ไว้ แล้วทำความเข้าใจ ว่าสิ่งเหล่านี้คือ**ความคิดและความเชื่อ**ของคนเขมรยุคหนึ่ง แล้วบอกเล่าสืบต่อกันมาปากต่อปาก จนมีผู้จดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในสมัยต่อมา

เรื่องอย่างนี้ไม่ใช่ประวัติศาสตร์ของนักปราชญ์หรือนักวิชาการ หากเป็น**ประวัติศาสตร์ของชาวบ้าน**

ใครไม่ชอบ ไม่สนใจ ไม่มีใครว่าอะไร ต่างคนต่างมองดาว คนละดวง แต่ผมชอบ สนใจ**ประวัติศาสตร์ของชาวบ้าน** แล้วเคยเขียนเรื่องนี้มาก่อนหลายครั้งหลายหน เอาพิมพ์รวมเล่มชื่อ **นาคในประวัติศาสตร์อุษาคเนย์** (พิมพ์ครั้งแรก มิถุนายน ๒๕๔๓) เหตุที่ชอบ เพราะเป็นวิธีคิดแล้วเล่าเรื่องประวัติศาสตร์อย่างชาวบ้านๆ ง่ายๆ แถมยังยกเอาเสน่ห์**ประเพณีแต่งงาน**ของชาวบ้านมาสอดแทรก แล้วอธิบายความเป็นมาของชื่อเพลงดนตรีว่า **นางนาคกับพระทอง** ที่ถือเป็นเพลงศักดิ์สิทธิ์เอาไว้ด้วย ขอให้อ่านกันเพลินๆ อย่างนี้

นาคสร้างกรุงกัมพูชา

แรงเสน่ห์ของนางนาคกับพระทอง

ประวัติศาสตร์เขมรเกี่ยวข้องกับนาคอย่างแนบแน่น ทำให้เขมรมีนิทานปรัมปราเรื่องนาคมากมายหลายสำนวน แต่ละสำนวนล้วนน่าอ่านน่าคิด และน่าพิจารณาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เขมรมากน้อยขนาดไหน? และเกี่ยวข้องอย่างไรบ้าง?

นางนาคกับพระทองเป็นนิทานปรัมปราของเขมรเรื่องหนึ่ง

ที่มีความสำคัญมาก ดูเหมือนจะไม่ใช่นิทานธรรมดาๆ ทั่วๆ ไป แต่
ถือเป็นนิทานบรรพบุรุษของเขมรทีเดียว

นางนาคกับพระทอง

นิทานกล่าวถึงพระทองที่เป็นโอรสกษัตริย์เมืองหนึ่ง ต่อมาคิด
ขบถจึงถูกลงโทษให้เนรเทศออกจากเมือง แล้วไปแย่งดินแดนจาม
จนได้พบนางนาค

เมื่อพระทองแต่งงานกับนางนาคแล้ว พญานาคก็ช่วยสร้างบ้าน
เมืองให้อยู่ชุกชุมร่มเย็น พร้อมทั้งปกป้องคุ้มครองให้เกิดความมั่งคั่ง
และมั่นคง

นิทานเรื่องนางนาคกับพระทองมีอยู่ในหนังสือ**ราชพงษาวดาร
กรุงกัมพูชา** (ฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงเทพฯ แปลจากภาษาเขมร
โดยนายพันตรีหลวงเรืองเดชอนันต์ (ทองดี ธนะรัชต์) พิมพ์ครั้งแรก
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ แต่ที่คัดมาคราวนี้เป็นฉบับพิมพ์ครั้งที่สองโดย
สำนักพิมพ์แพรวพินยา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓)

ตอนต้นราชพงษาวดารฯ เป็นเรื่อง**พระพุทธรักษา**ตามชนบ
การเขียนตำนานพงศาวดารที่ได้แบบแผนมาจากลังกา กล่าวถึงพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมาถึงเกาะใหญ่เกาะหนึ่งทางสุวรรณภูมิหรืออุษาค
เนย์นี้พร้อมด้วยพระอานนทเถร

กลางเกาะมีต้นหมัน (ต้นทะเลหรือต้นธลอก) ขึ้นอยู่ต้นหนึ่ง
ต้นหมันนี้ใหญ่โต มีโพรงในลำต้นเป็นโพรงของพญานาคซึ่งนำบริวาร
มาเล่นบริเวณนี้เป็นปกติ

บนต้นหมันมี**ตะกวด**ตัวหนึ่งอาศัยอยู่

พระพุทธรองค์ประทับอยู่ใต้ต้นหมันนั้น แล้วทรงเทศนาสั่งสอน
พวกนาคและเหล่าเทวดาที่มาเฝ้า ฝ่ายตะกวดที่อยู่บนต้นหมันก็พลอย
ได้ยินพระธรรมเทศนาไปด้วย

นาคเขมร อยู่ทุกหนทุกแห่งในราชอาณาจักร

(๑๐) นครวัด

วันหนึ่ง เมื่อพระพุทธองค์กำลังเสวยภัตตาหารอยู่นั้น ลัตว์
ตะกวดได้กลิ่นอาหารทิพย์ซึ่งมีรสโอชาก็มีความปรารถนาอยากจะได้ใคร่
บริโภคเหลือที่จะอดกลั้นอยู่ได้ จึงคลานไปสู่อำณักแห่งพระผู้มีพระ
ภาคเจ้าใน้อมเกล้าฯ กราบถวายบังคม

พระพุทธองค์ทรงพระกรุณาปั้นพระกระยาหาร แล้วโยนไปประ
ทานให้ตะกวดนั้น

ครั้นตะกวดได้บริโภคอาหารทิพย์เข้าไปแล้ว ก็รู้สึกมีรสโอชา
จึงได้แถบชีวหาเลียปากของตนเอง สมเด็จพระพุทธเจ้าทรงทักนา
การเห็นลันตะกวดที่แถบออกเลียปากนั้น แดกออกเป็น ๒ ซีก ก็
ทรงแย้มพระโอษฐ์จะทรงตรัสพยากรณ์

พระอานนทเถรเมื่อได้เห็นดังนั้น ก็ทูลถามเรื่องราวจากพระ
พุทธองค์

พระพุทธองค์ทรงทำนายบอกแก่พระอานนทเถรวา

ดูกรอานนทเถย จำเดิมตั้งแต่นี้ต่อไปภายหน้า เกาะโคกหมัน
นี้ แผ่นดินจะงอกขึ้นอีกกว้างใหญ่ แล้วจะเกิดเป็นนครหนึ่ง ซึ่ง
สัตว์ตะกวดมีจิตรเลื่อมใสศรัทธามากราบถวายบังคมต่อองค์พระตถา
คต โดยอำนาจกุศลโสศปประสาทได้ยินศัพทสำเนียงพระลัทธิธรรม
เทศนาแห่งตถาคต ในเมื่อเวลาสำแดงให้พญานาคและฝูงเทวดาได้
สดับตรับฟังนั้น เมื่อสัตว์ตะกวดนี้สิ้นชีพแล้วจะได้ไปบังเกิดบน
สวรรค์ แล้วจะได้จุติลงมาเป็นกษัตริย์องค์หนึ่งครองกรุงอินทปัตถ์
นคร แลพระราชบุตรของกษัตริย์องค์นั้นจะได้เสด็จมาอยู่ที่ตรงนี้ จึง
พญานาคที่ได้มาฟังพระธรรมเทศนานี้เองจะได้มาสร้างพระนครเป็น
ราชธานีใหญ่ให้แก่พระราชบุตรของกษัตริย์องค์นั้นประทับอยู่ แล้ว
ขนานนามพระนครเรียกว่า **กรุงกัมพูชาธิปัตติ** ส่วนนานาประเทศจะ
เรียกว่า **เขมรภาษา** ลุกลดต่อไปภายหน้าพระอินทราชาธิราชจะได้มา
สร้างปราสาทถวาย แล้วเรียกนามเมืองว่า **อินทปัตถนคร** เป็น

๒ ชื่อ แลบรรตามนุษยชาติในพระราชธานีนี้จะพุดจาสิ่งใดๆ ไม่ค่อย
ยังยืนอยู่ในสัตยานุสัย โดยบุรพกษัตริย์ผู้ตั้งคั่นแผ่นดินมีชาติ
กำเนิดจากสัตว์ตระกูลอื่นมีลี้ลับแฝดแตกแยกออกเป็น ๒ ชัก

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จกลับกรุงกุสินาราแล้ว ก็เสด็จ
ดับขันธปรินิพพาน

ต่อจากนั้นก็เป็นที่านเกี่ยวกับนางนาคกับพระทอง มีเนื้อความ
ต่อไปนี้ (จัดย่อหน้าใหม่เพื่อให้อ่านสะดวก)

“เมื่อพระพุทธศักราชได้เท่าใดไม่ปรากฏ ในกาลครั้งนั้นยังมี
กษัตริย์จามพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามอัสชยราช พร้อมด้วยเสนา
มตย์ราชบริพารประมาณ ๕๐๐ ได้เสด็จลงสู่ลำภาใช้ไปออกจาก
พระนครแห่งพระองค์ไป เพื่อเสด็จประพาสในท้องทะเลหลวง

ครั้นถึงกลางมหาสมุทร ลำภาที่ถูกลมพายุร้ายพัดมาจน
กระแทกถึงเขาตงรัก ซึ่งเวลานั้นเป็นฝั่งแห่งมหาสมุทร ลำภาถูกลม
พายุพัดพัดมากระแทกกับเขานั้น ก็แตกทำลายเป็นอันตรายวินาศ
จนสิ้น จะเสด็จกลับคืนพระนครก็หาได้ไม่ พระองค์จึงให้สร้างเมือง
ขึ้นที่ฝั่งทะเล เพื่อไพร่พลจะได้อาศัยอยู่ แลที่นั้นอยู่ใกล้กับเกาะ
โคกหมัน

พระเจ้าอัสชยราชประทับอยู่ที่เมืองสร้างใหม่ ณ ฝั่งทะเลนั้น
ราว ๕๐ ปี จึงบังเกิดมีพระราชบุตรขึ้นพระองค์หนึ่ง ทรงพระนาม
กระวาฬราช ครั้นพระราชบุตรมีพระชนม์พรรษาได้ ๒๐ พรรษา
พระเจ้าอัสชยราชผู้เป็นพระราชบิดาก็เสด็จสู่สวรรคต พระชนมายุ
ได้ ๗๐ พรรษา พระเจ้ากระวาฬราชก็ขึ้นครองราชสมบัติแทนพระ
บิดา ครั้นอยู่ต่อมาก็มีพระราชบุตรา บุตรสืบสัดดวงษ์ต่อเนื่องกัน
มาเป็นลำดับ

จนกาลช้านานประมาณหลายชั่วกษัตริย์ พระพุทธศักราช

เท่าใดก็หาปรากฏไม่ จึงถึงรัชกาลของกษัตริย์พระองค์หนึ่ง ทรงพระนามพระเจ้าอาทิตย์วงษ์ **ครองกรุงอินทปัตฐบุรีศรีมหานคร** อยู่อุดรทิศภาค พระองค์มีพระราชบุตร ๕ พระองค์ ทรงจัดให้พระราชบุตร ๔ พระองค์ไปครองจันตประเทศ ซึ่งตั้งอยู่รอบพระมหานครทั้ง ๔ ทิศ

ในพระราชบุตรทั้งสี่นี้ มีพระราชบุตรองค์กลางพระองค์หนึ่ง ทรงพระนาม**พระทอง** ผู้ครองประเทศอยู่ข้างทิศทักษิณ ส่วนพระราชบุตรสุดท้องนั้นยังทรงพระเยาว์อยู่ พระราชบิดาจึงให้ประทับ ณ ที่แห่งหนึ่งในพระนครกับพระองค์

เมื่อเป็นเช่นนี้ พระราชบุตรทั้ง ๔ ก็เป็นดั่งเช่นสามนตราซครันถึงฤดูกาลทศมาสก็เข้ามากราบถวายบังคมพระราชบิดามีได้ขาด

ครั้นกาลล่วงต่อมา ถึงเวลาที่จะเข้ามากราบถวายบังคมพระราชบิดาดังเช่นเคยอีก พระราชบุตรทั้ง ๔ แลสามนตราซใหญ่ น้อยทั้งปวงก็พากันเข้ามาในพระมหานครพร้อมกัน

แต่ในขณะนั้นสมเด็จพระราชบิดาธิราชทรงพระประชวร มีพระอาการหนัก จะออกมายังท้องพระโรงให้พระราชบุตรและสามนตราซทั้งหลายเฝ้าถวายบังคมพระองค์ไม่ได้ จึงตรัสให้ราชบุตรสุดท้องออกมารับสามนตราซแทนพระองค์ ณ ท้องพระโรงในพระมหาปราสาท

พระราชบุตรซึ่งเป็นพระอนุชาของคัณเฑาะว์ทรงพระดำริในพระทัยว่า ควรตัวข้าจำต้องนั่งภายใต้เศวตฉัตร จึงจะปรากฏว่าเป็นผู้แทนพระองค์พระราชบิดา เมื่อทรงดำริตกลงในพระทัยดังนั้นแล้ว ในเมื่อเวลาเสด็จออก พระราชบุตรองค์น้อยก็เสด็จขึ้นไปประทับบนบัลลังก์ซึ่งตั้งอยู่ภายใต้เศวตฉัตร ทรงรับสมเด็จพระเชษฐาและสามนตราซตามประเพณีแห่งกษัตริย์

ขณะนั้น บรรดาพระยาสามนตราซก็กราบถวายบังคม เมื่อ

เสร็จแล้วก็กลับคืนไปยังบ้านเมืองของตน

แต่ส่วนพระทอง เมื่อเสด็จถึงพระนครของพระองค์แล้ว ทรงพระจินตนาการตรัสปรึกษากับมุขมนตรีทั้งปวงว่า บัดนี้สมเด็จพระบิดาทรงพระกรุณายกพระอนุชาธิราชให้ครองพระนครหลวง เป็นใหญ่กว่าเราทั้งหลาย ซึ่งถึงแม้แต่พระเชษฐาก็ต้องกราบถวายบังคม ดังนี้ไม่ควรเลย

ในเมื่อกาลจะอาภาทตามบุรพเหตุที่จะให้มีเรื่องเกิดขึ้น จึงมุขมาตยาประชาชนในประจันตประเทศก็ลงเนื้อเห็นยินยอมพร้อมด้วยพระคำริแห่งพระทองฯ จึงยกทัพกลับมาล้อมพระราชธานีพระราชบิดา

พระเจ้าอาทิตย์วงศ์ทรงทราบก็ทรงพระพิโรธ

เวลานั้นพระราชบุตรองค์น้อยจึงกราบทูลขอรับอาสาพระราชบิดาออกไป ได้พบกับพระทองที่กองทัพ แล้วกราบทูลสมเด็จพระเชษฐาตามเรื่องที่สงสัยว่า

“พระราชบิดาจะได้มอบราชสมบัติให้แก่หม่อมฉันนั้นหามิได้ คือพระราชบิดาทรงพระประชวร จึงโปรดเกล้าฯ ให้กระหม่อมฉันออกมารับสมเด็จพระเชษฐาแลสามนตราขแทนพระองค์เท่านั้น”

เมื่อพระทองได้ทรงฟังข้อความทราบสิ้นแล้ว ความที่พิโรธโกรธเคืองมาแต่ก่อนนั้นก็ดับกลายเป็นตลกพระทัย หวันไหวต่อพระราชอาญาแห่งพระราชบิดา จึงทรงอ้อนวอนพระอนุชา ขอให้เข้าไปกราบทูลอ้อนวอนพระบิดาราชขอรับสารภาพ อย่าให้ต้องรับพระราชอาญา

สมเด็จพระอนุชาก็กลับมาเฝ้าสมเด็จพระราชบิดา อ้อนวอนขอให้ทรงลดการลงพระราชอาญา แต่สมเด็จพระราชบิดาหายอมยกพระราชอาญาให้ไม่ ตรัสสั่งบรรดาเสนามาตย์ให้ไปกุมพระทองนำไปสำเร็จโทษเสียตามกฎอัยการศึก

ขณะนั้นพระราชบุตรองค์น้อย พร้อมด้วยเสนามาตย์ จึงกราบบังคมทูลแถลงว่า

“พระทองนั้นมีความผิด สมควรรับพระราชอาญาถึงประหารชีวิตโดยแท้ แต่ทว่ามีความชอบต่อราชการแผ่นดิน ด้วยนครฝ่ายทิศทักษิณเธอเป็นผู้รักษา ได้ปกครองชาวประชาให้อยู่เย็นเป็นสุขหาได้กระทำให้ราษฎรได้ทุกข์ฤๅเดือดร้อนอย่างใดไม่ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงนี้ไฉนเห็นว่าพระราชบุตรผิดแต่หนึ่งครั้งพลั้งแต่หนึ่งคราวสมควรจะโปรดพระราชทานชีวิตไว้ เพียงแต่สอนให้ทราบความผิดสักครั้งหนึ่งก็จะเป็นการควรอยู่”

บัดนั้น สมเด็จพระอาทิตย์ทรงตรัสว่า

“ถ้าถูกคนใดไม่ตั้งอยู่ในความซื่อสัตย์กตัญญูแล้ว กูไม่ยากไฉนชื่อเสียงเลย จะเอาไว้ให้อยู่ใกล้ชีวิตนานต่อไปไม่ได้ เพราะได้เกิดเรื่องแตกร้างความสามัคคีต่อกันดังนี้เสียแล้ว ต้องตัดผมแลกเปลี่ยนไล้ให้ออกไปจากบ้านเมืองเสีย”

มุขมนตรีที่รับพระราชโองการ พวกนักทวารออกไปถึง ณ ที่พระทองประทับ แล้วก็โถมจับพระทองกับพวกพ้องทั้งชายหญิงตัดผมที่เกล้ามวยทั้งไพร่นายเสียเสร็จแล้ว ก็ขับไล้ให้ออกจากเมืองทั้งครอบครัว

เมื่อพระทองกับบริวารถูกขับออกจากเมืองไปนั้น พวกกันเดินไปในป่าทางทิศทักษิณ จนสิ้นเขตพระนครก็ไม่เห็นมีทำเลที่ใดซึ่งเหมาะสมที่จะอาศัยอยู่ได้ จึงพากันเดินทางต่อไปอีกเพื่อเสาะแสวงหาที่ภูมิฐานให้เป็นการสมควร

ส่วนพวกเสนามาตย์ที่มาขับไล้พระทอง เมื่อเห็นพระทองกับพรรคพวกออกไปไกลพ้นอาณาเขตบ้านเมืองแล้ว ก็นำความกลับมากกราบทูลพระเจ้าอาทิตย์ตามประเพณีให้ทรงทราบทุกประการ พระเจ้าอาทิตย์จึงทรงพระกรุณาให้พระราชบุตรพระ

องค์น้อยไปครองเมืองฝ่ายทักษิณแทนพระทองเป็นสุขสืบไป

บัดนี้จะได้กล่าวถึงพระทองซึ่งอพยพครอบครัวเดินทางต่อไป
ในอารักขา จนบรรลุถึงนครโคกหมัน ใกล้ชิดกับเขตรแดนจาม จึง
สั่งให้ครอบครัวหยุดเพื่อตรวจงานซื้อ ที่ตรงนั้นจึงเรียกกันว่า “บ้าน
ครัวจาม” ครั้นกาลนานมาก็เลยเรียกบ้าน “กุชาน” (ฤๅเมืองกุชันธ์)
พระทองรับสั่งให้สร้างพลับพลาเป็นที่ประทับ ณ ที่ตำบลนั้น

ส่วนบรรดาผู้คนครอบครัวที่ตามเสด็จมา ก็ให้แยกกันออกเป็น
หมู่เป็นกอง ไปตั้งบ้านช่องอยู่ตามตำบลต่างๆ

แลพระทองได้ทรงทำไมตรีกับกษัตริย์จาม ด้วยทรงเห็นว่าพื้น
แผ่นดินอาณาเขตของจามกว้างขวางพอจะสร้างเป็นราชธานีใหญ่
ได้ จึงให้นักปราชญ์จัดการแต่งเปลี่ยนแปลงหนังสือสันสกฤตเป็น
หนังสือขอม ตลอดจนคำพูดก็ให้ใช้ภาษาจามและสันสกฤตปนกัน
กับภาษาจาม โดยเหตุนี้ภาษาจามมีบางคำคล้ายๆ กับภาษาเขมร
แต่ครั้นกาลนานมาภาษาคำพูดต่างๆ ก็ยิ่งผันแปรผิดแผกกันมากขึ้น
แลในเวลานั้นพระสงฆ์องค์เจ้าก็ยังมี

ลุเวลานานมา พระทองกับกษัตริย์จามเกิดแตกความสามัคคี
เกิดวิวาทกันขึ้น พระทองให้ยกกองทัพไปขับไล่กษัตริย์จามๆ จึง
หนีไปอยู่จำปาตัก ซึ่งเป็นอาณาเขตของนครศรีสัตนาคนหุต

ครั้นอยู่ต่อมา วันหนึ่งพระทองได้ชวนมหาตเล็กซึ่งเฝ้าแหวน
อยู่นั้นให้โดยเสด็จประพาส พระองค์ทรงม้าอัศดรเป็นที่นั่ง ทรงขับ
ลัดคดหาดทรายไปประพาสที่เนินโคกหมัน ครั้นเวลาบ่ายน้ำทะเลขึ้น
มาจนท่วมหาดทราย จะเสด็จกลับคืนก็ไม่ได้ เพราะติดน้ำ จึงจำ
ต้องประทับรออยู่ ณ ที่นั้นจนถึงราตรีกาล

ครั้นถึงเวลาตีกสังข์ นางท้าวคิณุมารี ซึ่งเป็นราชบุตรีของ
พระยานาคได้นำบริวารล้วนแปลงกายเป็นสาวสวรรค์ พาขึ้นขึ้นมา
เล่นยังหาดทรายตามปกติดังกาลเช่นเคย

ฝ่ายพระทองเมื่อได้เห็นนางนาฏนารีอันมีรูปโฉมโฉมพรรณ ที่มีพระทัยประติพัทธ์ จึงผูกสมัครรักใคร่ ขอเป็นไมตรีด้วยนางกุมารี นาคา

ฝ่ายนางนาคก็สเนหาตอบด้วย แต่ยังไม่ทันเอออวย นาง ขอปฏิญาณถวาย ให้รั้งรออีก ๗ ทิวา ขอให้พระทองจัดเครื่อง ราชบรรณานำมาประดิษฐานคอยถวายพระบิดาไว้ ณ สถานที่นั้น คงสำเร็จเป็นแม่นมั่นดังพระทัยปรารถนา ทูลเสร็จแล้วนางนาคก็ อำลาลงไปสู่ยังนาคพิภพ

ส่วนพระทองเมื่อน้ำลดลงแล้วก็เสด็จกลับคืนมาสู่สำนักเดิม ครั้นถึงกำหนดครบ ๗ วัน พระทองก็ทรงจัดสรรเครื่องราช บรรณาการ พร้อมด้วยเสนามาตย์ราชบริพาร พวกกันแห่แห่นพระ ทองนำเสด็จไปประทับคอยอยู่ที่เนินโคกหมัน

ผ่านนางนาคเนื่องจากพระทองกลับคืนไปนาคพิภพแล้ว ก็เข้า เฝ้าพระราชาบิดามารดา ทูลแถลงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องตามที่เข้ามา กับพระทองให้ทรงทราบทุกประการ

ฝ่ายพระยาภุชงค์เมื่อทรงฟังแล้ว ก็ยอมตามพระทัยแห่งพระ ราชบุตร แล้วพระยานาคก็พาพระธิดาพร้อมด้วยพระวงษานุวงษ์ องค์อรรคเสนาโยธาหาญขึ้นมาสู่ยังสถานเกาะโคกหมัน ก็ได้พบกับ พระทอง ต่างฝ่ายได้รับรองด้วยความโสมนัสปรีดา

แล้วพระยานาคทรงไต่ถามพระทองถึงตระกูลวงศ์ เมื่อพระ ยาภุชงค์ทรงทราบก็ยินดี ยอมยกพระราชบุตรเป็นพระมเหสีแห่ง พระทอง

แล้วพระยานาคก็สั่งแดงฤทธาสูบลึงคองมหาสมุทรที่ตรงนั้น ให้น้ำลดงวดแล้ว จึงทรงนฤมิตรเป็นพระนครบวรราชธานี มีป้อม ปราการอันโอฬารพร้อมเสร็จ จึงเสด็จพระยานาคให้แต่งปราสาท ถวายพระสุนิสำ แล้วทำพิธีอาวาหมงคลาภิเศกพระราชบุตรเป็น

มเหสีแห่งพระทอง ให้ครองพระนครโคกหมัน ทรงพระนามพระบาทสมเด็จพระเทววงษ์อัครจรรย์เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ผลัดนามพระนครใหม่ตามเหตุซึ่งได้เกิดโดยฤทธิ์พระยานาคณมิตร เรียกว่ากรุงกัมพูชาธิบดี พระเจ้าแผ่นดินองค์นี้เป็นประมณกษัตริย์ทรงยกนางนาคเทพีเป็นเอกอรรคราชมเหสีมีนามว่า ทาวดีบรมบพิตร

เมื่อเสร็จการพระราชพิธีราชาภิเษกแล้ว พระยานาคพร้อมด้วยบริวารที่อำลาพระสุณิสาแลพระราชบุตร กลับลงไปยังสู่สำนักแห่งตน

ฝ่ายพระทองมีพระทัยใคร่จะเห็นพิภพนาคเป็นนักหนา จึงได้ชวนว่ากับนางทาวดี ขอให้ช่วยพาไปดูสักที

นางทาวดีจึงให้เกาะผ้าสไบลงไป จึงไปดูพิภพนาคได้ แล้วจึงกลับคืนมา

โดยเหตุนี้จึงเกิดมีบทเพลง “พระทอง” แล “นางนาค” ตั้งแต่นั้นนั้น ปรากฏสืบมาจนตลอดถึงบัดนี้

...

ครั้นถึงปีชวด กษัตริย์จามได้ยกทัพมาจะขับไล่พระเจ้ากรุงกัมพูชาเมื่อพระองค์ทรงทราบแล้วก็เสด็จออกจากกรุงไปประทับอยู่ที่เมืองหนึ่งซึ่งเรียกชื่อว่านครราชสีมา

ประทับอยู่ได้ปีหนึ่ง พระยานาคจึงเสด็จมาเยี่ยมพระราชบุตรบุตราที่กรุงกัมพูชา ก็หาพบไม่ จึงให้เสนาไปเชิญพระเจ้าเทววงษ์อัครจรรย์ยกทัพมาขับไล่กษัตริย์จามๆ จะต่อสู้ด้านทานทหารนาคแลมनुษย์ไม่ได้ จึงพากันแตกพ่ายหนีไปอาศัยอยู่ที่บอยงโกะบ้าง ที่เขาไถสุรบ้าง

ฝ่ายพระเจ้าเทววงษ์อัครจรรย์ เมื่อมีชัยชนะกลับคืนสู่พระนครแล้ว ก็เสวยราชสมบัติอยู่เป็นปกติสุข บรรดาเสนาข้าราชการน้อย

ใหญ่ของพระองค์ในเวลานั้น มีทั้งมนุษย์และนาคราชราชการปะปน
อยู่ด้วยกันตามตำแหน่งทุกกระทรวงทบวงการ ทั้งนี้เพราะพระยา
นาคราชจัดให้ขุนนางนาคราชของพระองค์ให้มารับราชการในราชสำนัก
พระสุณิสาด้วย อันบรรดาภักษัตริย์ซึ่งครองราชสมบัติอยู่ตามประ
เทศใกล้เคียงก็คิดเกรงกลัวพระบุญญาภิหารแห่งพระองค์ทั้งสิ้น...”

นิทานพุทธทำนายที่อยู่ในราชพงษาวดารฯ ระบุว่า ตะกวดได้
เกิดใหม่เป็นต้นตระกูลษัตริย์เขมร เท่ากับตะกวดเป็นบรรพบุรุษ
ของชาวเขมร นี่ไม่ใช่เรื่องผิดปกติในสังคมมนุษย์

ความเชื่อตะกวดหรือยกย่องตะกวดเป็นสัญลักษณ์ของบรรพ
บุรุษมีมาแต่ยุคดึกดำบรรพ์ มีเรื่องราวสำคัญเป็นลวดลายอยู่บนกลอง
ทอง (มโหระทึก) พบที่ภาคเหนือของเวียดนามในวัฒนธรรมดองซอน
มีรูปร่างคล้ายตะกวดอยู่โดยรอบหน้ากลอง

ในชาดกก็ยังเล่าว่าครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าเคยเสวยพระชาติเป็น
ตะกวด

ทุกวันนี้ชาวกวยบางกลุ่มที่จังหวัดสุรินทร์ยังเคารพตะกวดว่าเป็น
บรรพบุรุษของพวกเขา ทุกคนก็จะร่วมกันทำพิธีเช่นสังเวตตะกวด และ
คนทั้งหมู่บ้านไม่กินตะกวด จึงเห็นตะกวดเพ่นพ่านอยู่ตามบ้านเรือน
และต้นไม้ในหมู่บ้าน

ข้อความตอนต้นนิทานเรื่องนางนาคกับพระทองที่คัดมานี้ บอก
ภูมิประเทศเขมรโบราณบริเวณที่ปัจจุบันเป็นจังหวัดเสียมเรียบ มี
ทะเลสาบน้ำจืดขนาดใหญ่ โดยกล่าวว่าภักษัตริย์จามพระองค์หนึ่งเสด็จ
ประพาสทางทะเล แล้วถูกพายุพัดจนสำเภาแตกไปติดอยู่ชายหาด
บริเวณเขาตองรัก ใกล้กับเกาะโคกหมัน

ชื่อ “เกาะโคกหมัน” ได้มาจากต้นหมันหรือต้นทะเลหรือ
ต้นธลอก มีข้อความอธิบายไว้ในต้นเรื่องหนังสือราชพงษาวดาร

กรุงกัมพูชา ตอนที่กล่าวถึงพุทธทำนายว่า พระพุทธองค์กับพระมหา
อานนท์เถระ “สมัยหนึ่งได้เสด็จมาบรรลุมัจจุราฐถึงเกาะใหญ่เกาะหนึ่ง **ในกลาง
เกาะนั้นมีต้นหมัน (ต้นทะโลก) ขึ้นอยู่ต้นหนึ่ง** ต้นหมันนี้ใหญ่โต
ประกอบด้วยกิ่งก้านสาขา **มีโพรงในลำต้นคือเป็นโพรงของพระยา
นาค เคยนำบริวารขึ้นมาประพาสเล่นเป็นปรกติกาล...**”

แสดงว่าต้นหมันหรือต้นชลอกเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวเขมร
ยกย่องมาแต่โบราณกาล แล้วยังส่งอิทธิพลความเชื่อสู่กรุงศรีอยุธยา
ด้วย เพราะนิทานกำเนิดกรุงศรีอยุธยาก็ว่ามีต้นหมันอยู่บริเวณศูนย์
กลางของพระนคร

ปัจจุบัน ที่จังหวัดเสียมเรียบยังมี**บ้านโคกทะเลหรือโคก
ชลอก** ตั้งอยู่ใกล้ทะเลสาบเขมร และนำเสนอว่าบริเวณจังหวัดเสียม
เรียบยุคดึกดำบรรพ์เป็นขอบอ่าวที่ลุ่มจากดินแดนทางไกลแล่นผ่าน
ทะเลสมุทรเข้ามาถึงได้สะดวก และอาจเคยเป็นท่าเรือขึ้นไปสู่เทือกเขา
พนมดงรัก แล้วเข้าดินแดนภาคอีสานของไทย

ที่น่าสนใจคือนิทานเรื่องนี้กำหนดให้พวก**จาม**มาตั้งหลักแหล่ง
อยู่ใกล้เทือกเขาพนมดงรัก ในตอนท้ายยังให้กษัตริย์จามขับไล่กษัตริย์
เขมรหนีไปอยู่นครราชสีมาชั่วคราวหนึ่งด้วย

ประเด็นแรก ที่กล่าวว่าพวกจามมาตั้งหลักแหล่งอยู่ใกล้เทือก
เขาพนมดงรักนี้น่าจะสอดคล้องกับหลักฐานโบราณคดี เพราะพวกจาม
มีอาณาจักรของตนเองอยู่แถบเวียดนามกลาง แล้วกระจายกันเข้ามา
ตั้งหลักแหล่งอยู่บริเวณแขวงจำปาสักของลาว มีปราสาทวัดภูเป็นพยาน
แล้วขยายมาถึงดินแดนภาคอีสานของไทย มีพระธาตุพนมเป็นหลัก
ฐานสำคัญ

ในตอนท้ายนิทานที่ให้กษัตริย์จามหวนกลับมาขับไล่กษัตริย์
เขมรหนีไปหลบที่นครราชสีมา ก็สอดคล้องกับความสัมพันธ์ทางสังคม
และวัฒนธรรมระหว่างลุ่มแม่น้ำมูลกับทะเลสาบเขมรที่เลียบเรียบ ดัง

มีปราสาทหินพิมายที่นครราชสีมา กับปราสาทเขาพนมรุ้งที่บุรีรัมย์เป็น
พยาน นอกจากนั้นจารึกเขาพนมรุ้งบางหลักยังมีเนื้อความบอกว่า
กษัตริย์เขมรกับกษัตริย์ที่พนมรุ้งเกี่ยวข้องเป็นเครือญาติกันด้วย

ประเด็นหลัง ตามที่นิทานบอกว่าพระทองเป็นโอรสองค์
หนึ่งของกษัตริย์จามแล้วมาแต่งงานกับนางนาค คล้ายกับนิทานเรื่อง
พราหมณ์โกณฑินยะจากอินเดียมาแต่งงานกับนางนาคโสมาตามจารึก
จาม หรือนางหลิวเยตามนิทานพุนัน ชวนให้คิดว่าเรื่องพระทองโอรส
กษัตริย์จามได้แต่งงานกับนางนาคจะเป็นเรื่องดั้งเดิมก่อนพราหมณ์
โกณฑินยะ เพราะจามเป็นพวกนับถือศาสนาฮินดูก่อน มาเปลี่ยนเป็น
มุสลิมภายหลัง และเป็นพวกบุกเบิกการค้าทางทะเลกับผู้คนแถบนั้นมา
ก่อนผู้อื่น จึงมีความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมมาตั้งแต่ยุค
ดึกดำบรรพ์

พระทอง จึงควรจะเป็นสัญลักษณ์ของพวกจาม มากกว่าพวก
พราหมณ์จากอินเดีย

นิทานเรื่องนางนาคกับพระทองที่คัดมานี้ จะเห็นว่าพระทองมี
ความประพฤติไม่ดีนัก แรกทีเดียวก็คิดขบถต่อพระบิดาของตนเอง
จนถูกกลืนผมแล้วเนรเทศ ต้องไปอาศัยอยู่กับกษัตริย์จาม ต่อมา
มีปัญหาต่อกษัตริย์จาม แล้วขับไล่กษัตริย์จามหนีไป ตัวพระทองได้
ครองดินแดนแทน เรื่องราวตอนนี้คล้ายนิทานกำเนิดเมืองหงสาวดีที่
กล่าวมาแล้ว

นิทานเรื่องนี้ชี้ให้ชัดเจนว่า นาคเป็นผู้สร้างบ้านแปงเมืองแล้ว
ปกป้องคุ้มครองบ้านเมืองให้มั่นคงและมั่นคง ดังข้อความตอนที่ว่า
“แล้วพระยานาคก็สำแดงฤทธิ์สาธยายคาถาสมุทราที่ตรึงนั้น
ให้น้ำลดงวด แล้วจึงทรงนฤมิตรเป็นพระนครบรรพราชธานี มี
ป้อมปราการอันโอฬารพร้อมเสร็จ...ผลัดนามพระนาคใหม่ตาม
เหตุซึ่งได้เกิดโดยฤทธิ์พระยานาคนฤมิตร เรียกว่ากรุงกัมพูชา

ธิดี”

เมื่อเกิดศึกสงครามมีผู้มารุกราน นาคก็ปกป้องคุ้มครองขับไล่ข้าศึกจนแตกพ่ายหนีไป แล้วยังสนับสนุนการปกครองโดยจัดขุนนางนาครมาช่วยรับราชการในราชสำนักให้เจริญรุ่งเรืองด้วย

ด้วยแรงเสน่ห์ของนางนาคกับพระทอง ทำให้เกิดบ้านเมืองใหญ่โตขึ้นด้วยฤทธิ์นาค และถือเป็นต้นตระกูลเขมร จึงเกิดเป็นบทเพลงนางนาคกับพระทองตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาจนถึงบัดนี้ก็มีอยู่ และเป็นเพลงสำคัญของงานแต่งงาน นับเป็นผลพวงของความเชื่อเรื่องนาคนั่นเอง

พระทองมาจากเมืองมอญ

มีนิทานชาวบ้านเขมรเกี่ยวกับกำเนิดกรุงกัมพูชาสำนวนหนึ่ง แต่ขึ้นชื่อเรื่องอย่างยาวว่า “ตำนานเกี่ยวกับประเพณีหลังจากพิธีไหว้ในงานแต่งงาน ให้เจ้าบ่าวเกาะชายสไบเจ้าสาวเข้าห้อง” เมื่ออ่านแล้วจะเห็นว่าเป็นเรื่องเดียวกับราชพงษาวดารกรุงกัมพูชา แต่มีรายละเอียดต่างไปเล็กน้อยเท่านั้น

น่าประหลาดที่นิทานชาวบ้านเขมรสำนวนนี้กำหนดให้ตัวเอกชื่อ “พระทอง” หนีมาจากเมืองมอญ แล้วใช้เล่ห์กลคล้ายคลึงกับนิทานกำเนิดเมืองหงสาวดีจนได้ครองดินแดนที่ต่อไปกลายเป็นกรุงกัมพูชา

นิทานเรื่องนี้ได้มาจากประชุมเรื่องตำนานและนิทานพื้นบ้านเขมร (ภาคที่ ๑-๙) (แปลจากภาษาเขมร โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประยูร ทรงศิลป์ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๐) ดังต่อไปนี้

“เมื่อพุทธศักราชผ่านไปได้ ๖๑๐ หรือ ๖๒๐ ปีนั้น เกาะ

โคกธลอก มีแผ่นดินงอกกว้างใหญ่ไพศาล พระราชาจามได้เข้ามา
ตั้งถิ่นฐานบนแผ่นดินนั้นอยู่ก่อน

หลังจากนั้นได้มีพระราชกิจองค์หนึ่งทรงพระนาม **“พระ
ทอง”** ซึ่งเคยอยู่ที่เมืองมอญ พระองค์ต้องโทษทัณฑ์จึงต้องเสด็จ
ด้วยเรือลำเกาลำหนึ่ง โดยเสด็จมาพร้อมไพร่พลบริวารประมาณ
๑๐๐ คนเศษ และเข้ามาขอพระราชทานอาศัย ณ เกาะนั้น

พระทองนั้นเมื่อชาติก่อนถือกำเนิดเป็น**ตะกวด**อยู่ในโพรง
คันหมันซึ่งขึ้นอยู่ที่กลางเกาะนั้น ดังนั้นเกาะนั้นจึงมีชื่อว่า**เกาะโคก
ธลอก** ซึ่งแปลว่า **คันหมัน**

เมื่อคีตนิทานเล่าว่า สมัยนั้นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน พระองค์เสด็จไปประทับใต้คันหมัน
เพื่อทรงกระทำภักติ (ฉันจังหันบิณฑบาต) ณ ที่นั้น

ขณะนั้นตะกวดเห็นพระพุทธองค์ ด้วยเหตุที่เป็นบุญนิสัย จึง
ทำให้มีจิตใจศรัทธาเลื่อมใส ได้ออกมาก้มหัวคำนับพระพุทธองค์
๓ ครั้ง

พระพุทธองค์ทรงหยิบเอาข้าวมาปั้นเป็นก้อนหนึ่งก้อนโยน
ไปให้ ตะกวดได้กินข้าวอิ่มสบายใจก็แลบลิ้นเลียปากแผ่ลิ้นๆ กลาย
ลิ้นตะกวดแยกเป็น ๒ แฉก เมื่อเห็นเช่นนั้นพระพุทธองค์ทรงแย้ม
พระโอษฐ์

พระอานนทผู้ทูลถามทันทีที่เห็นพระพุทธองค์ทรงแย้มพระโอษฐ์
เช่นนั้น

พระพุทธองค์ทรงแสดงอนุพุทธานุภาพ ทำนายพื้นแผ่นดินของ
เกาะนั้น บอกพระอานนทว่า

“ดูพระอานนท ต่อไปภายหน้าเกาะโคกธลอกนี้จะเกิดเป็นนคร
ใหญ่พร้อมด้วยอำนาจ ส่วนตะกวดในโพรงคันหมันซึ่งออกมา
ก้มหัวคำนับตถาคตนี้จะได้ไปเกิดเป็นมนุษย์ และจะได้เสวยราชย์ใน

นครนี้ เป็นพระราชอาสน์แรกของแผ่นดิน ส่วนผู้คนในนครนี้ ไม่ค่อยจะมีความสัจย์ เพราะว่าเป็นใหญ่ในแผ่นดินเป็นสัตว์ มี ลิ่นเป็น ๒ แฉก”

พระพุทธองค์ทรงทำนายเพียงแค่นั้น แล้วทรงนิ่งเงียบไป

เมื่อระกวดตายไป ได้ไปเกิดในตระกูลของพระราชามอญ คือ พระทองซึ่งมาขออาศัยอยู่กับพระราชามอญนั่นเอง

เมื่ออยู่นานไปเกิดการขัดแย้งกับพระราชาจาม เนื่องจาก เรื่องแย่งดินแดน ทั้งคู่ได้แต่โต้เถียงทะเลาะกันไม่หยุดหย่อน จน เลิกนับถือกัน

พระทองด้วยเหตุที่ได้เป็นใหญ่แห่งเกาะนั้น และได้มีสการ พระพุทธองค์มาแต่อดีตชาติ จึงเป็นผู้ที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด เวลาศึกสงครามได้ทรงพาอำมาตย์ชาวผู้หนึ่งซึ่งเป็นที่ไว้วางใจ ให้เอาก่อนทองก้อนหนึ่งขนาดเท่าผลมะขวิดไปฝังไว้ที่โคนต้นหมัน ลึกลงไป ๓ ศอกพร้อมทั้งผูกเรื่องราวทำเป็นพงศาวดารเขียนจารึกไว้เป็น เรื่องราวสมัยดาบของพระองค์ว่า

“ได้มาหักร้างทางป่าบนดินแดนที่เป็นเกาะนี้ตั้งแต่เพ็งมีขึ้น และได้ฝังก้อนทองขนาดเท่าผลมะขวิดไว้ที่โคนต้นหมัน ลึก ๓ ศอก ไว้เป็นพยานหลักฐาน ผืนแผ่นดินบนเกาะนี้ต้องให้พระทอง ผู้เป็นหลาน”

เสร็จแล้วให้เอาที่เขียนจารึกไปลงไฟจนคำกล้ำ พอที่จะมองเห็นว่าเป็นของเก่าจริง

เมื่อแต่งข้อความเสร็จแล้ว พระทองทรงใช้ทหารไปได้พระราชาจาม

ฝ่ายพระราชาจามไม่ยอมออกไป และพยายามยกทัพจะเข้าสู้รบกัน โดยอ้างว่าเป็นทรัพย์สินมรดกของตน

พระทองว่า

“เราอ้างได้ว่าเป็นมรดกของเรา เพราะเรามีหลักฐานแสดง
ชัดเจน เราจึงกล้าได้ท่าน”

พระราชารามว่า

“ท่านมีพยานหลักฐานอะไร”

พระทองว่า

“เราอ้าง เพราะเรามีพยานหลักฐานว่า บรรพบุรุษของเรา
แบ่งเกาะนี้ให้เรา ท่านได้ฝังก้อนทองขนาดเท่าผลมะขวิดไว้ที่โคน
ต้นหมัน ลึกลงไป ๓ ศอก เป็นพยานหลักฐานให้เรา เรายังไม่ทัน
ได้ไปขุดทองนั้นเลย ถ้าท่านไม่เชื่อจงมาพนันกันเอาแพ้เอาชนะกัน
เถอะ”

พระราชารามเป็นคนโง่ จึงยอมพนันกับพระทองเพื่อเอาแพ้
เอาชนะกัน ตามพยานหลักฐานที่มีในพงศาวดาร ๒ ข้อ คือ เรื่อง
ที่ว่าบรรพบุรุษได้แบ่งดินแดนนี้ให้ และเรื่องที่ว่ามีก้อนทองฝังอยู่ที่
โคนต้นหมัน ถ้าเรื่องราวดังกล่าวมีหลักฐานปรากฏจริง พระราชา
รามยินยอมที่จะออกไปจากแผ่นดินนี้

พระราชารามขอเอาพงศาวดารจากพระทองมาดู พระทอง
เอาพงศาวดารมาให้ดู แล้วให้ขุดดินได้ต้นหมันหาก้อนทองอีกด้วย
เมื่อเห็นว่าเป็นความจริงทั้ง ๒ ประการ พระราชารามทรงจนปัญญา
แต่ວ່າຍັງทรงดื้อดั่งไม่ยอมออกไป และหาเรื่องจะยกกองทัพมาโจมตี

พระทองทรงทราบเรื่องเช่นนั้น จึงทรงยกกองทัพออกไปก่อน
โดยไม่ให้พระราชารามรู้ตัว ทรงจับพระราชารามและไพร่พล

พระราชารามทรงอ่อนวอนขอชีวิตโดยยินยอมที่จะถวาย
แผ่นดินและไพร่พลให้

พระทองทรงยกโทษ และไล่ให้ไปอยู่ที่พนมโกรม

พระราชารามทรงคับแค้นพระทัยมาก ถึงกับกระอักพระโลหิต
สิ้นพระชนม์

พวกผู้คนที่ทั้งหลายนั้น พระทองทรงรีบเหามาทั้งหมด ทรง
กดขี่บังคับ และได้เป็นพวกกวย บัรวรีในกาลต่อมา

หลังจากนั้น พระทองทรงกลัดกลุ้มพระทัย ทรงชักชวนไพร่พล
บริวารออกไปเที่ยวตามเนินทรายที่เพิ่งออกขึ้นใหม่ เวลาที่เสด็จ
ออกไปเป็นเวลาที่น่าสนใจ จึงทรงขี่ม้าเที่ยวชมทุกแห่งที่มีดินงอกขึ้น
มาอย่างสุขสบาย ปรากฏว่าถึงเวลาน้ำขึ้น น้ำได้ท่วมดินที่งอกนั้น
จมไปหมด คงเหลือแต่เฉพาะที่เป็นเกาะ

น้ำยังไม่ลด พระองค์จึงบรรทมเล่นบนเกาะนั้นเพื่อรอเวลา
น้ำลง พระอาทิตย์ลับขอบฟ้าไปแล้ว พระจันทร์ขึ้นเต็มดวง ส่ง
แสงสว่างกระจ่างไปทั่ว เนื่องจากวันนั้นเป็นวันเพ็ญเดือน ๖

กล่าวถึงนางทาวดีซึ่งเป็นธิดาแห่งพญานาคธาตนครบาดาล
เกิดความรอน้ำร้อนใจอยู่ในปราสาทไม่ได้ จึงเข้าไปกราบบังคม
ลาพระบิดา ขออนุญาตออกไปเที่ยวเล่นให้สบายใจที่เกาะโคกชดถอก
พระบิดาทรงอนุญาตตามที่ประสงค์

จนกระทั่งถึงเวลาเที่ยงคืน นางนาคพาไพร่พลบริวารหญิง
จำนวน ๑๐๐ นางเศษ แทรกแผ่นดินขึ้นมาเที่ยวเล่นยังโลกมนุษย์
ต่างพากันกลิ้งเกลือกเล่นน้ำตามประสา นาค จากที่หนึ่งไปยังอีกที่
หนึ่ง ยังคงเหลือแต่เกาะใหญ่ที่สุดนั้นซึ่งอยู่ไกลออกไปถึงริมทะเล
โน้น ลักครุ่นนางก็พาบริวารนาคไปดู เพื่อให้ครบทุกที่

ด้วยเหตุกุศลกรรมแต่ปางก่อน นางนาคนั้นจะได้เป็นคู่ครอง
ของพระทอง จึงบันดาลให้ไพร่พลเสนาของพระทองนอนหลับหมด
จนไม่มีเหลือแม้คนเดียวเลย คงมีแต่พระทองซึ่งกระสับกระส่าย
บรรทมไม่หลับเพียงองค์เดียว

เมื่อนางนาคไปถึงเกาะนั้น ก็ได้เห็นมนุษย์นอนหลับอยู่เรียง
ราย นางตกใจคิดว่าเป็นพวกผีพรายมาหลอก อีกใจหนึ่งคิดว่า
หรือจะเป็นมนุษย์จริงๆ นางยกมือขึ้นตั้งจิตอธิษฐานต่อเทพยดาว่า

ถ้าเป็นภุมมิดีปีศาจขอให้หายไปทันที แต่ถ้าเป็นมนุษย์ขอให้อยู่เหมือนเดิม เมื่ออธิษฐานครบ ๓ ครั้งแล้วก็ยังเห็นว่าเป็นมนุษย์อยู่เหมือนเดิม นางจึงบอกพวกบริวารทั้งหมดแปลงร่างเป็นมนุษย์ทั้งตัวนางเองก็แปลงเป็นมนุษย์ด้วยเช่นกัน

บรรดานางบริวารทั้งหมดนั้น แต่ละนางอัญเชิญเครื่องแห่แห่นางล้อมตามแบบแผนกษัตริย์ เพราะนางชิตานาคคิดว่าถ้าพวกมนุษย์เขาเห็น จะได้ไม่ดูถูกดูหมิ่นนาง เขาต้องยำเกรงเมื่อรู้ว่าเป็นนางกษัตริย์

พระทองทรงได้ยินเสียงมนุษย์พูดกระซิบกระซาบกัน ฟังชัดบ้างไม่ชัดบ้าง พระองค์ทรงลุกขึ้นเมียงมอง ทรงเห็นเหล่าสตรีเรียงรายอยู่ เป็นที่อัศจรรย์ยิ่งนัก ทรงทอดพระเนตรเห็นเพราะแสงสว่างจากพระจันทร์ พระองค์ทรงยินดีและหวาดกลัว ทรงลั่นพระโอษฐ์ว่า

“โอ ที่ปรากฏอยู่นี้เป็นอะไรกัน เป็นภุมมิดีปีศาจ อารักษ์ เจ้าพ่อแห่งท้องน้ำมาหลอกข้า หรือว่าเป็นเทวดา นาค วิญญาณหะมาเล่นยังที่นี่ ข้าจะลองเสี่ยงไปถามดูให้รู้เรื่องราว เพราะว่าข้าเป็นเจ้าแห่งแผ่นดินนี้”

พระองค์เสด็จเข้าไปใกล้ๆ ทรงเห็นสตรีสาวรูปร่างหนึ่งรูปร่างงดงามผิวเหลืองผ่องประดุจทอง มีบริวารถือเครื่องประดับแห่นางล้อมแบบนางกษัตริย์

พระองค์ตรัสถามว่า

“พระนางเอ๋ย จงอย่าถือโทษเราเลย เราเป็นพระราชาแห่งผืนดินบนเกาะนี้ พระนางเป็นเทวดา นาค วิญญาณ หรือเป็นภุมมิดีปีศาจที่รักษาเกาะนี้ เราไม่รู้จักเลย ขอพระนางจงบอกเราด้วยเถิดอย่าได้ปิดบังเลย”

นางทวาดีกราบพูลตามตรงว่า

“หม่อมฉันไม่ใช่เทวดาหรือภูติผีปีศาจอะไรหรอก หม่อมฉัน
เป็นพระธิดาของพระเจ้ากฤษณคนาค มีความร้อนรุ่มจึงทูลลาพระ
บิดามาเที่ยวยังสถานที่นี้ ขอพระองค์จงทรงทราบ”

พระทองทรงได้ฟังดังนั้น พระองค์ทรงมีพระทัยเสน่หาตัว
นางยิ่งนัก ทรงลุ่มหลงนางตั้งแต่แรกเห็น ครัสกับนางว่า

“พระนางเอ๋ย พี่คิดว่าพระน้องคงยังไม่มีพระสวามี”

นางธิดานาคกราบทูลว่า

“หม่อมฉันยังเป็นโสด”

พระองค์ทรงยินดียิ่ง ครัสกับนางว่า

“พระน้องเอ๋ย ถ้าพระน้องมีใจเมตตาสงสารพี่แล้ว พี่จะยก
ย่องพระน้องเป็นอัครมเหสีใหญ่ เพราะว่าตัวพี่ยังไม่มีอัครมเหสีเลย”

นางกราบทูลว่า

“หากพระองค์ทรงพอพระทัยตัวหม่อมฉัน ขอพระองค์ทรง
คอยให้หม่อมฉันกลับไปกราบทูลพระบิดาให้ทรงทราบก่อน ถ้าพระ
บิดาทรงพอพระทัยและทรงยินยอมแล้ว จะทรงแห่หม่อมฉันมา
ถวายเข้าพิธีแต่งงาน ตอนนั้นหม่อมฉันจะกระทำความผิดประเพณีไม่ได้
ขอพระองค์จงทรงทราบขนบธรรมเนียมประเพณีของเมืองกฤษณ
คนาค”

พระทองตรัสว่า

“พระน้องเอ๋ย บุรุษและสตรีถ้ายังไม่ได้ร่วมสนิทเสน่หากัน
แล้ว มาให้สัญญากันเช่นนี้ เมื่อไรถึงฟ้าจึงจะโน้มนงมา”

นางธิดากราบทูลว่า

“ขอพระองค์อย่าได้ทรงเศร้าโศกพระทัย เมืองของเราซึ่งอยู่
ไกลโพน้นั้นถือคำสัตย์ยิ่งนัก เรียกว่า “คำสงฆ์ คำสัตย์” ถ้าหาก
ว่าละทิ้งคำสัตย์แล้ว ชีวิตจะสิ้นภายในพริบตา”

พระทองตรัสว่า